

BUDUĆNOST, SADAŠNJOST I PROŠLOST NAŠIH OTOKA

RIJEČ UREDNIKA

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791968.01>

Znanstveni kolokvij *Otočnost u suvremenom društvenom kontekstu – pogled u budućnost* održan je 20. veljače 2023. godine na Sveučilištu u Zagrebu Filozofskom fakultetu, u organizaciji Znanstvenog vijeća za turizam i prostor Hrvatske Akademije Znanosti i Umjetnosti (HAZU) i Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta. Kolokvij je okupio znanstvenike iz različitih struka koji su svojim znanstvenim, stručnim i osobnim uvidima otvorili brojna pitanja i dali još više odgovora te ukazali na relevantnost ove prečesto zanemarene teme. Naime, iako otvaranje tema otoka, otočnosti, insularnosti i nisologije nije neka novost u državi s tolikim brojem otoka, škoja i hridi, državi koja ima i Zakon o otocima, ipak je vidljivo da se o temama otoka i otočnosti premalo raspravlja, većinom u okviru pojedinih struka, da se rijetko događaju interdisciplinarna istraživanja i da se još rjeđe njihovim rezultatima vode oni koji odlučuju. Upravo smo stoga okupili stručnjake najširih mogućih profila, da bismo na jednom mjestu, zajednički, mogli diskutirati o brojnim izazovima koje tema otočnosti postavlja pred znanstvenu zajednicu u Hrvatskoj.

Na kolokvij u sudjelovalo 26 znanstvenica i znanstvenika iz društveno-humanističkog, tehničkog, područja prirodnih znanosti i interdisciplinarnog područja znanosti i umjetnosti, a osvijetlio je brojne probleme i izazove s kojima se susreću stručnjaci, znanstvenici i sami stanovnici otočnih prostora Hrvatske. Otoci su sagledani kao prostori raznolikosti i specifičnih značajki, od kojih neke mogu biti međusobno konfliktne, kao prostori izoliranosti, starenja, a ujedno prostori bogate tradicije, slojevitosti povijesnog i kulturnog krajolika te prostori kojima je održivost bila nužna kao način preživljavanja puno prije nego što je koncept "održivog razvoja" postao nezaobilazan u svim strategijama, politikama i zakonima. Moramo istaknuti kako je ovo prvi znanstveni kolokvij održan u organizaciji HAZU i Filozofskog fakulteta u Zagrebu koji je u potpunosti posvećen temi hrvatskih otoka i otočnosti.

Kolokvij je otvorio predsjednik Znanstvenog vijeća za turizam i prostor HAZU akademik Nikola Bašić naglasivši kompleksnost teme i ističući kako je otočnost „društveni konstrukt“ pun paradoksa, čije se značenje mijenjalo kroz povijest. U tom relacijskom društvenom konstruktu otočnosti dolazi do brojnih paradoksa jer se ona određuje s jedne strane u odnosu na „kopnenost“, a s druge strane u odnosu na ostale oblike otočnosti. Naglašavajući potrebu za autentičnim, otočnim pogledom na razvojne potrebe i potencijale, akademik Bašić je istaknuo nit vodilju kolokvija - da se „more nerazumijevanja“ kojim su okruženi hrvatski otoci pretvori u kvalitetnu znanstvenu raspravu koja bi omogućila bolje razumijevanje i na ostalim razinama, posebice na onoj političkoj, razini donositelja odluka.

Slijedila je plenarna sesija „Otoci: socio-prostorni i razvojni izazovi“ uz izlaganja troje pozvanih predavača: Josipa Faričića sa Sveučilišta u Zadru, Sonje Podgorelec s Instituta za istraživanje migracija i Tihomira Jukića s Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu. Faričić je upozorio na brojne probleme u istraživanju i bavljenju otocima te planiranju njihova razvoja i provedbi planiranih aktivnosti. Situaciju je opisao već u naslovu izlaganja: „Otoci - enigme, apsurdi i dihotomije“. Podgorelec je prikazala istraživanja kvalitete života otočnih zajednica i upozorila na probleme stanovnika hrvatskih otoka koje potenciraju izoliranost i negativni demografski procesi, dok je Jukić ističući važnost edukacije i koristeći primjere studentskih istraživanja otoka Vira prikazao kako se inovativnim urbanističkim promišljanjem i sanacijom prostora od „otoka slučaja“ može stvoriti „otok održivog razvoja“.

Rasprave su potom bile podijeljene u dvije sesije: „Otočna prostorna, društvena, kulturna i gospodarska održivost – potencijali i prijevori“ i „Izazovi prostornih transformacija otočnih (kulturnih) krajolika“. U prvoj sesiji otvorena je rasprava o budućnosti otoka i otočnih zajednica izlaganjima sudionika koja su obuhvatila širok raspon tema - od otočnog identiteta i jezičnog arhipelaga, otočne demografske (ne)održivosti i specifičnosti razvoja otoka u širem društvenom kontekstu Hrvatske, razvoja modernizacijskih procesa i (zaboravljene) industrijske baštine otoka, kao i one povijesne, arheološke, koja nije nužno bolje sačuvana, iako je bolje istražena. U drugoj sesiji raspravljano je o nezaobilaznoj temi turizma na otocima u kontekstu društvene održivosti i održivog razvoja, prostornom planiranju prostora otoka te o važnosti ekološkog i estetskog uređenja krajobraza za život stanovnika i razvoj turizma. Kolokvij je zaokružen uvidima u paradokse percepcije otočnosti iz kontinentalne perspektive, ali i primjerom UNESCO-va Geoparka Viški arhipelag kao potencijala za povezivanja znanstvene i edukativne perspektive te osnivanje centra za nisologiju (mlade znanstvene discipline koja se bavi istraživanjem otoka).

Između dvije sesije, u pauzi kolokvija, otvorena je izložba zajedničkih radova studenata Arhitektonskog i Filozofskog fakulteta u auli Knjižnice Filozofskog fakulteta čime su obilježena višegodišnja nastojanja da se interdisciplinarnost i transdisciplinarnost uvedu u obrazovanje studenata. Kolokvij je završio okruglim stolom (moderirala J. Vukić) fokusiranim upravo na one probleme i izazove prethodno otvorene u izlaganjima sudionika.

Zbornik radova koji je pred čitateljima, a nadamo se da će među njima biti ne samo sva zainteresirana publika, nego i oni koji o budućnosti otoka moraju odlučivati, ponešto je drugačije strukturiran nego sam kolokvij. Naime, umjesto da prenesemo audio zapis okruglog stola odlučili smo zamoliti sve autore da u svoje radove inkorporiraju misli izrečene na panelu i kroz diskusiju, što je uvijek dobar poticaj napretku svake znanosti, svakog istraživanja. A sve rezultate proizašle iz kolokvija i okruglog stola sažeo je u završnom tekstu Feđa Vukić („Prema novom optimizmu?“) dajući naznake budućnosti i poticaje da ih realiziraju oni koji o tome odlučuju (dionici i donositelji odluka). Time smo postigli onu nužnu koheziju različitih znanosti i struka kojima su otoci osnovna ili jedna od istraživačkih tema. Konačno, bez inovacija nema budućnosti, ali ni bez spoznaje prošlosti nema jasne sadašnjosti. Tako je Zbornik osmišljen primarno u funkciji podastiranja znanstvenih rezultata istraživanja tema otočnosti iz vizure niza struka, s ključnom idejom da bude svojevrsna uputa kako dalje.

Dakle, osim samog proširenja znanstvenih spoznaja, Zbornik je zamišljen kao začetak integralnog znanstvenog doprinosa rješavanju znanstvenih, socijalnih, gospodarskih, kulturnih i razvojnih izazova otoka i otočnosti, strateški važnih za Republiku Hrvatsku, te kao poticaj budućem istraživanju i stvaranju inovacija na kojima se može temeljiti održivi razvoj otoka. Svi objavljeni radovi donose ne samo stanje stvari, već su okrenuti onome što bi se trebalo učiniti za dobrobit otoka. Pri slaganju sadržaja odustali smo od sesija sa samog kolokvija i predložili radove u kontinuiranom logičnom nizu. Dakako, budući da ovo smatramo više knjigom nego zbornikom radova sa skupa, glavni recenzenti (prof. dr. sc. Anka Mišetić i dr. sc. Anđelina Svirčić Gotovac) su Zbornik recenzirali kao znanstvenu knjigu.¹ Nadamo se da će ovaj zbornik trajno sačuvati uvide u bogatstvo i problematiku otočnosti te potaknuti dalje raspra-

¹ Dodatno, pojedinačni su tekstovi recenzirani prema pravilima HAZU, recenzenti su navedeni u *impressumu*, a kvalifikacije radova vode se pravilima HAZU i zakonskim okvirom, dakle za društvene i humanističke znanosti ovo je zbornik radova prve skupine (a1) razvrstane u četvrti kvartil (Q4) u koju se ubrajaju zbornici sa skupova kojih je izdavač ili suizdavač Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, a radovi objavljeni u zborniku su znanstveni radovi prve skupine (a1).

ve, kako znanstvene tako i šire javnosti, a posebno se nadamo da će potaknuti kontinuirana istraživanja otoka u svim njihovim posebnostima, od jezičnih i prostornih do onih umjetničkih, jer otoci su nepresušno vrelo inspiracije i više nego opravdan, iako zanemaren, predmet znanstvenog interesa.

Jana Vukić
Miljenko Jurković